

Bakalářská práce

2017

Marek Šmíd

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Bakalářská práce

Osobnost českobudějovického biskupa Šimona Bárty (1920-1940)

Vedoucí práce: prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Marek Šmíd

Studijní obor: Teologie

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: 4

2017

2

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

15. března 2017

Marek Šmíd

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu prof. ThLic. PaedDr. Martinu Weisovi, Th.D. za cenné rady i všestrannou pomoc při vedení práce.

OBSAH

Úvod	6
Náboženské poměry na počátku 20. století	8
Život Šimona Barty před rokem 1920	10
Jmenování Šimona Barty biskupem a jeho boj s reformním kněžstvem	13
Eucharistický kongres v Českých Budějovicích v roce 1927	18
Šimon Bárta v církevní hierarchii československých biskupů	21
Kněžský seminář v Českých Budějovicích	26
Bártova správa diecéze ve 30. letech	31
Národnostní pnutí v diecézi v závěru Bártova života	33
Závěr	35
Soupis pramenů a literatury	37
Anglický a český abstrakt včetně klíčových slov	42

Úvod

Přestože zastával Šimon Bárta (1864-1940) úřad českobudějovického biskupa téměř nejdéle v dějinách 20. století, k jeho osobnosti, životu a dílu dnes existuje pouze několik neúplných hesel v encyklopediích a tři studie – text V. Feldmanna *Nacistickou cenzurou neprošlý pastýřský list biskupa Bárty*, M. Weise *Českobudějovický biskup Bárta* a M. Šmída *Obsazení biskupského stolce po skonu českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky v roce 1920*, – což rozhodně není velkou pochvalou současné církevní historiografie.¹

Předkládaná bakalářská práce *Osobnost českobudějovického biskupa Šimona Bárty (1920-1940)* se snaží tento velký dluh regionálním církevním dějinám nedávné doby umenšit, třebaže jsme si vědomi jejích limitů, a to zejména poměrně malého rozsahu, který pro bakalářskou práci máme k dispozici. Z tohoto důvodu jsme soustředili naši pozornost převážně na Bártův život v historicko-náboženském kontextu první Československé republiky. Pro značný rozsah archivů české provenience jsme vycházeli výlučně z fondů třeboňského archivu (Státní oblastní archiv v Třeboni, fond Biskupský archiv). Činností Š. Bárty se zde zabývá 21 kartenů. Po jejich důkladném prostudování je zřejmé, že je značné množství cenných materiálů již nedostupných (Bártova korespondence, fungování biskupského úřadu, dokumenty k budově biskupství, materiály ekonomické povahy, přesná evidence kněží a řeholníků atd.), protože pravděpodobně bylo skartováno. Badatel tak bude muset tuto skutečnost – ve snaze vytvořit skutečně plastický pohled na Bártův úřad – zohlednit při studiu dalších pramenů, např. dobových periodik (např. *Jihočeské listy*, *Neodvislý časopis pro zájmy českého jihu*), korespondence, paměti, statistických přehledů či dokumentů úřední povahy (*Acta curiae episcopalis Bohemobudvicensis*) atd.

Další rozšíření pramenné základny směrem ke všem domácím archivním fondům, zejména Národnímu archivu v Praze, Archivu Ministerstva zahraničních věcí ČR, Archivu Národního muzea a Archivu Ústavu T. G. Masaryka a Akademie věd (všechny tamtéž), tak zůstává úkolem zejména pro případné

¹ FELDMANN, Vladimír, *Nacistickou cenzurou neprošlý pastýřský list biskupa Bárty*, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 36, 1999, s. 283-284; WEIS, Martin, *Českobudějovický biskup Bárta - pilíř katolické tradice na jihu Čech*, Verba Theologica 12, 2007, s. 54-67; ŠMÍD, Marek, *Obsazení biskupského stolce po skonu českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky v roce 1920*, Jihočeský sborník historický 83, 2014, s. 321-335.

komplexní zpracování osobnosti českobudějovického biskupa Šimona Barty v rámci širěji pojaté diplomové práce.

Práce je rozdělena do deseti nečíslovaných kapitol včetně úvodu a závěru, které v převážně chronologickém sledu přibližují osobnost Š. Barty, jeho duchovní, kněžskou, intelektuální a biskupskou formaci. Jádrem práce představuje období let 1920-1940, kdy tento muž zastával post českobudějovického biskupa. Základními metodami, jež budou v předkládané práci použity, jsou deskriptivní analýza českobudějovického biskupství v letech 1920-1940, její fungování, správa i činnost, která zohledňuje komparativní přístup, který sleduje jak činnost biskupa Š. Barty, tak ostatních českých a moravských biskupů v Československu. To odráží použitá analyticko-syntetická metoda, spojená s následnou interpretací zjištěných faktů. Práce zohledňuje rovněž mikrohistorii, resp. dějiny každodennosti, pokud hovoří o detailech fungování úřadu či obyčejů českobudějovického biskupa. K pastýřským listům Š. Barty je přistupováno historickou a filozofickou metodou. Doplnující metodou, ne však vždy snadno aplikovatelnou, bude hermeneutika, tedy výklad společensko-historických jevů, ve snaze odhalit jedinečnost analyzovaných textů a pramenů a zdůraznit jejich neopakovatelnost v kulturním i duchovním vývoji českých církevních dějin první poloviny 20. století.

Cílem předkládané práce je snaha zrekonstruovat biskupské působení osmého českobudějovického biskupa Š. Barty, jehož duchovní správu v letech 1920-1940 sledujeme v tematických blocích, v čase, kde jednotlivé předchozí zkušenosti ovlivňovaly biskupovo další chování.

Náboženské poměry na počátku 20. století

Československá republika vznikla jako nástupnický stát Rakousko-Uherska v říjnu 1918. Její obyvatelstvo bylo silně radikalizováno děsivou zkušeností světové války a následným vývojem, který výrazně posílil tvrdé a násilné, mnohdy nespravedlivé, vystupování vůči katolické církvi a všemu katolickému v českých zemích. Církev byla vnímána jako spoluvíník rakouského útisku a spojována s bývalou monarchií; těsně po válce ji proto opustilo na milión věřících, z nichž část vstoupila do nově vzniklé *Církve československé*, část zůstala trvale bez vyznání. Pražský (Paul von Huyn) a olomoucký arcibiskup (Lev Skrbenský z Hříště) byli donuceni rezignovat. Nejvýraznější hlas našlo antikolické hnutí v myšlence odluky církve od státu, která však nakonec realizována nebyla.²

Vůdčí ideje československého státu vycházely z politického, náboženského a sociálního přesvědčení trojice československých politiků, Tomáše Garrigua Masaryka (1850-1937), Edvarda Beneše (1884-1948) a Milana Rastislava Štefánika (1880-1919), kteří neúnavně během celé světové války v rámci zahraničně-politické akce agitovali za československou věc a přesvědčovali světové politiky o nutnosti rozbití Rakousko-Uherska: za republikánství proti zastaralému monarchizmu, za sociální radikalismus podporující hospodářský vzestup nejchudších tříd, za antikolicezismus zaměřený proti „překonanému“ náboženství a za čechoslovakizmus založený na existenci jednolitého, většinového československého národa v novém státě.³ Dalo se očekávat, že přes proklamované a někdy i reálné přihlášení se části nižšího katolického kléru k národnímu programu, nepřináší vznik nové Československé republiky na podzim 1918 pro katolicizmus příliš pozitivního. Tvrdé a násilné, mnohdy nespravedlivé vystupování vůči katolické církvi a všemu katolickému naplňovalo věřící lid strachem před pokrokářstvím, které by se mohlo v samostatném státě plnou silou obrátit proti katolicizmu. Pokud to však bylo v českých zemích jistými kruhy přijímáno s pochopením, na Slovensku to všeobecně vyvolávalo zděšení.

² MAREK, Pavel, *Církevní krize na počátku první Československé republiky. 1918-1924*, Brno 2005, s. 14.

³ BALÍK, Stanislav, HLOUŠEK, Vít, HOLZER, Jan a kol., *Politický systém českých zemí 1848-1989*, Brno 2007, s. 45.

V listopadu 1918 vzniklo v Praze sdružení kněží *Jednota katolického duchovenstva*, jehož předsedou se stal kněz a spisovatel Jindřich Šimon Baar (1869-1925) a tajemníkem Matěj Pavlík (1879-1942). V lednu 1919 veřejně vyhlásili tito kněží svůj reformní program. Na schůzi *Jednoty katolického duchovenstva* bylo dne 19. května 1919 rozhodnuto, že bude za papežem vyslána čtyřčlenná delegace ve složení Marián Blaha (1869-1943), Vojtěch Šanda (1873-1953), Alois Kolísek (1868-1931) a František Jan Kroiher (1871-1948), aby předložila Svatému otci Benediktu XV. (1914-1922) několik požadavků a žádala jejich schválení.⁴ O cestě těchto mužů do Říma informovaly Svatý stolec české církevní kruhy,⁵ úspěch mise však byl mizivý. Proto se Jednota na podzim 1919 rozštěpila na umírněný a radikální proud (Ohnisko), z nichž představitelé posledně jmenovaného směru založili na členské schůzi v Praze dne 8. ledna 1920 samostatnou Církev československou.⁶

Nová církev byla slavnostně vyhlášena v neděli 11. ledna 1920 v chrámu svatého Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze, čemuž předcházelo svolání Karla Farského (1880-1927) k *Národu československému* o den dříve.⁷ Dne 15. ledna, přesně týden po vzniku nové církve, ji tvrdě odsoudil Svatý stolec, pro nějž byli reformní kněží podporující vládní politiku zcela nepřijatelní, protože prosazovali požadavky neslučitelné s doktrínou a disciplínou katolické církve.⁸

V této politicky i nábožensky neklidné době – v úterý 10. února 1920 – zemřel ve věku 69 let po těžké nemoci sedmý českobudějovický biskup Josef Antonín Hůlka (1851-1920), který spravoval svoji diecézi od roku 1907.⁹ Během

⁴ Požadavky se týkaly českého patriarchy, účasti laiků na řízení církve, liturgie v národním jazyce, úpravy patronátního práva a reformy kněžského studia. Podrobněji: FARSKÝ, Karel, *Z pode jha. Vznik církve československé*, Praha 1920, s. 18-19; FARSKÝ, Karel, *Přelom. Příspěvek k dějinám vzniku Církve československé z roku 1918*, Praha 1921, s. 19; FRÝDL, David, *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno 2001, s. 77-80.

⁵ KADERÁVEK, Václav, TRTÍK, Zdeněk, *Život a víra ThDr. Karla Farského*, Praha 1982, s. 23.

⁶ FRÝDL, David, *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno 2001, s. 145 an. První sbor Církve československé vznikl v Českých Budějovicích v říjnu 1920.

⁷ Pro text svolání podrobněji: FARSKÝ, Karel, *Z pode jha. Vznik církve československé*, Praha 1920, s. 39-41.

⁸ Dekretem ze dne 15. ledna 1920 byli exkomunikováni zmínění duchovní, zakladatelé nové církve, stejně jako každý, kdo vstoupí do Církve československé, bude rovněž potrestán a suspendován. HRABOVEC, Emília, *Menovanie biskupov v kontexte bilaterálnych vzťahov medzi ČSR a Svätou stolicou 1918-1928*, in: *Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě*, II., ed. Jaroslav Valenta, Praha 1999, s. 546.

⁹ Josef Antonín Hůlka (1851-1920), český církevní hodnostář. Po vysvěcení na kněze v roce 1875 byl činný v kněžské službě v jižních Čechách. V letech 1889-1893 byl spirituálem kněžského semináře v Českých Budějovicích a v letech 1893-1900 konzistorním kancléřem. V roce 1900 byl jmenován sídelním kanovníkem

dvanáctileté služby provedl rekonstrukci katedrály svatého Mikuláše, navzdory ambicióznímu plánu budovat nové kostely na předměstí Českých Budějovic postavil pouze kostel svatého Jana Nepomuckého a uvedl do něho dominikány.¹⁰ Prováděl četné vizitace diecéze. Byl mužem „*prosté, hluboké a skálopevné víry a upřímné zbožnosti*,”¹¹ snášenlivým, vstřícným, skromným a dobročinným knězem. Svatý stolec se však domníval, že během jeho působení došlo k rozkladu českobudějovické diecéze – J. A. Hůlku vnímal jako „*velmi slabého kněze, málo inteligentního a ústupného před reformním kněžstvem*.”¹² V době mezi Hůlkovým skonem a nástupem nového biskupa spravoval diecézi po dobu deseti měsíců kapitulní vikář Josef Brenner (1852-1924).¹³

Život Šimona Barty před rokem 1920

Šimon Bárta se narodil ve čtvrtek 27. října 1864 do rodiny Tomáše a Kateřiny (rozené Faktorové) Bártových v obci Žimutice nedaleko Týna nad Vltavou. Poměrně brzy osiřel, v sedmi letech ztratil nejprve otce, ve čtrnácti poté matku. Po maturitě na gymnáziu v Českých Budějovicích (1884), které absolvoval díky podpoře svého strýce a své tety, zahájil studium teologie a filozofie na České koleji v Římě, kde byl v bazilice San Giovanni in Laterano v březnu 1889 vysvěcen na kněze. Po návratu do českých zemí zahájil svoji činnou pastorační činnost jako kaplan v Sedlici u Blatné. Dva roky po vysvěcení se stal prefektem biskupského semináře v Českých Budějovicích, kde zároveň vyučoval na gymnáziu.

V letech 1893-1908, kdy působil jako profesor náboženství, němčiny a krasopisu na reálném gymnáziu v Pelhřimově, vstoupil do širšího povědomí

katedrální kapituly u sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. V letech 1904-1907 byl generálním vikářem českobudějovického biskupa Josefa Říhy. V letech 1907-1920 zastával post českobudějovického biskupa. Zemřel v Českých Budějovicích v roce 1920. Pohřben je na hřbitově sv. Otýlie tamtéž. KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 37-38.

¹⁰ K slavnostní konsekraci nově dobudovaného kostela sv. Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí v Českých Budějovicích došlo dne 5. září 1909 za osobní účasti biskupa J. A. Hůlky.

¹¹ KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 38.

¹² ŠMÍD, Marek, *Obsazení biskupského stolce po skonu českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky v roce 1920*, Jihočeský sborník historický 83, 2014, s. 324.

¹³ Tamtéž.

české společnosti.¹⁴ Jeho blízkým přítelem se během pobytu na Vysočině stal např. s pelhřimovským děkanem Františkem Bernardem Vaňkem (1872-1943). Na počátku 20. století rovněž publikoval své nejvýznamnější teologické spisy – *O filosofii přítomnosti* (1904), *Problém poznání u Kanta a ve filosofii scholastické* (1906) a *O filozofii Voltairově* (1907). V roce 1906 během tzv. Judovy aféry stál Š. Bárta v čele 308 katechetů, kteří zažalovali univerzitního profesora T. G. Masaryka pro urážku na cti. Té se T. G. Masaryk dopustil, když údajně prohlásil, že katechetové jsou vládou placení denuncianti.¹⁵

Jádro polemik aféry představovaly dva problémy, které se navzájem prostupovaly, a to výuka náboženství a postavení katechetů ve školách. T. G. Masaryk dokonce svolal v Praze dvě veřejné schůze, na nichž vystoupil jako hlavní řečník, aby podpořil právo učitele na svobodu slova, ale i svého stranického kolegu a aby snad i využil příležitosti opět vystoupit s kritikou církve na veřejnosti.¹⁶ Aféra však neměla vítěze, Karel Juda (1871-1959) byl přeložen z Prostějova do Příbora, aniž by se poškozenému Karlu Dostálu-Lutinovovi (1871-1923) omluvil. Svým charakterem tato tzv. Judova aféra připomínala kulturní boj v Německu, kdy spolu liberální a konzervativní síly zápasily o podobu společnosti a zároveň, i v souvislosti s blížícími se zemskými volbami, také o podíl na politické moci. Ačkoliv kulturní boj propukl v českých zemích o několik desetiletí později, objevil se s nemenší intenzitou a ostrostí polemik než u našich západních sousedů.¹⁷

Po návratu do Českých Budějovic v roce 1908 pokračoval Š. Bárta ve výuce náboženství jako katecheta na Jirsíkově gymnáziu a v roce 1917 byl jmenován konzistorním radou.¹⁸ V roce 1912 se v rámci české přípravné sekce podílel na organizaci eucharistického kongresu ve Vídni, kterého se osobně zúčastnil i rakouský císař a český král František Josef I. (1848-1916). První světová válka

¹⁴ Výroční zpráva vyššího gymnasia v Pelhřimově za školní rok 1905-1906, s. 11.

¹⁵ MAREK, Pavel, *Setkání. Osobnost v politickém a veřejném životě na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc 2010, s. 72; ŠMÍD, Marek, *T. G. Masaryk a česká katolická moderna*, Brno 2007, s. 198 an. Intelektuální vítězství nad katechety zradikalizovalo Masarykovy náboženské názory a přesvědčilo jej o nereformovatelnosti katolicizmu vůbec.

¹⁶ V lednu v hostinci U Helmů a v únoru 1906 v Typografické besedě.

¹⁷ Pro evropskou veřejnost byla tato aféra zpřístupněna v německém spisu *Dichter Machar und Professor Masaryk im Kampfe gegen den Klerikalismus*, Wien 1912.

¹⁸ J. E. ndp. *Dr. Šimon Bárta zemřel*, Časopis katolického duchovenstva, 2, 1940, s. 146; J. M. ndp. *Šimon Bárta, nový biskup českobudějovický*, Časopis katolického duchovenstva, 3-4, 1921, s. 114-115; HANUŠ, Jíří, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*. Brno 2005, s. 11; ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, VII. (1918-1949), Olomouc 2010, s. 102-103; WEIS, Martin, *Českobudějovický biskup Bárta - pilíř katolické tradice na jihu Čech*, Verba Theologica 12, 2007, s. 56-57.

a následný vznik Československa na podzim 1918 sice přispěly k oslabení duchovních hodnot i poklesu prestiže katolického náboženství, katecheta Š. Bárta si však své pedagogické i kněžské povinnosti plnil nadále důsledně a zodpovědně, přičemž zdůrazňoval univerzální a trvale platný rozměr katolické víry. Mnozí současníci a přátelé oceňovali nejen Bártovu příkladnou zbožnost, nehranou dobrosrdečnost a hlubokou vzdělanost, ale též jeho morální čestnost, svědomitý výkon povinností a pevný charakter, které se společně s jeho římskou formací i hlubokou jazykovou průpravou staly základem jeho dalšího vzestupu.¹⁹

Jak vypadala českobudějovická diecéze na prahu 20. století? Českobudějovická diecéze byla zřízena bulou *Cunctis ubique* papeže Pia VI. (1775-1799) v září 1785 – jejím prvním biskupem se stal olomoucký kanovník hrabě Jan Prokop Schaaffgotsche (1748-1813).²⁰ Novému biskupovi byl určen za katedrální chrám farní kostel svatého Mikuláše, při němž byla zřízena katedrální kapitula. Sídlem biskupa se stala bývalá kolej piaristů v dnešní Biskupské ulici č. p. 4. Bohoslovci se vzdělávali od roku 1788 v nově zřízeném generálním semináři v budově zrušeného kapucínského kláštera v centru Českých Budějovic.²¹ Převážně agrární jižní Čechy vstoupily do 20. století jako oblast s vyšší religiozitou i tradičním konzervatismem; mezi českými a moravskými diecézemi vykazovala nejvyšší procentuální zastoupení katolických věřících (90,55 %).²²

Vzhledem k přítomnosti početného německého etnika v jižních Čechách se jednalo o národnostně smíšenou oblast. V diecézi žilo ve 20. letech 20. století přibližně 1.100.000 katolíků, v samotných Českých Budějovicích pak více než 50.000 obyvatel; početné německé etnikum žilo též v Jindřichově Hradci, Kaplici, Klatovech, Českém Krumlově, Prachaticích a Sušici.²³ Diecézi tvořilo na pět set farností, v nichž působilo kolem 900 kněží a 100 řeholníků. Přístupných bylo více než 600 chrámů a 700 kaplí. Z národnostního hlediska žily v diecézi

¹⁹ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 952, Zavoral 27. 10. 1939; *Jihočeské listy*, 15. 3. 1939; ŠMÍD, Marek, *Obsazení biskupského stolce po skonku českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky v roce 1920*, Jihočeský sborník historický 83, 2014, s. 325-326.

²⁰ KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 23-24.

²¹ Tamtéž, s. 66.

²² NOVOTNÝ, Miroslav, *Řeholní kongregace v Čechách na přelomu 19. a 20. století v kontextu proměn náboženského milieu*, Theatrum historiae. Sborník prací Katedry historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice 3, 2008, s. 314.

²³ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 948, formulář sčítání obyvatel z roku 1930.

přibližně dvě třetiny Čechů a třetina Němců, i když Češi měli tendenci po roce 1918 počty Němců snižovat a jejich význam zmenšovat.²⁴

Jmenování Šimona Barty biskupem a jeho boj s reformním kněžstvem

Velmi složitými se ukázala jednání, jež doprovázela obsazení českobudějovického biskupského stolce po smrti J. A. Hůlky v únoru 1920. Táhl se téměř celý rok 1920 a stala se vítězstvím vatikánské houževnatosti, jež byla ochotna poskytnout československé straně volnou ruku při obsazování některých biskupství na Slovensku. Na místo biskupa na jihu Čech prosazoval Svatý stolec rozhodného a vzdělaného kněze s autoritou, jenž měl být do značné míry opakem zesnulého biskupa J. A. Hůlky. Dotazování čeští církevní představitelé, pražský arcibiskup František Kordač (1852-1934), pomocný královéhradecký biskup Karel Kašpar (1870-1941), vyšehradský kanovník František Zapletal (1861-1935) či metropolitní kanovník u svatého Víta Mořic Pícha (1869-1956), favorizovali vesměs kněze Šimona Bártu, jehož označil apoštolský nuncius na začátku rozsáhlé zprávy do Vatikánu za muže „zbožného, vzdělaného, upřímně cítícího s církví, horlivého a respektovaného všemi.“²⁵

Názor českého tisku, a tedy i veřejnosti, se v mnoha ohledech lišil od stanoviska církevní hierarchie. Na stránkách novin se objevovala tato jména: kněz a politik František Jan Kroiher, bývalý dvorní kaplan Ladislav Dvořák (1870-1933) či profesor českobudějovického semináře Karel Slavík (1860-1944). Ta však byla pro Svatý stolec z mnoha důvodů nepřijatelná, odrážela však rozdílné představy prostých věřících a vysokých církevních hodnostářů.²⁶

S osobností Š. Barty měla nicméně problémy československá strana, aniž by apoštolskému nunciovi prozradila příčinu nesouhlasu s tímto kandidátem, takže buď favorizovala jiné kněze, např. Františka Vaněčka (1859-1937), Václava

²⁴ V českobudějovické diecézi představovali z 91 % katolických věřících 75 % Češi a 24 % Němci. Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 958; WEIS, Martin, *Českobudějovický biskup Bárta - pilíř katolické tradice na jihu Čech*, Verba Theologica 12, 2007, s. 61-62. Podle sčítání obyvatel v roce 1921 žilo v Českých Budějovicích 57.557 obyvatel, o devět let později v roce 1930 již 59.079. <http://www.scitani.cz>, Český statistický úřad, odkaz platný k 15. lednu 2014.

²⁵ ŠMÍD, Marek, *Obsazení biskupského stolce po skonku českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky v roce 1920*, Jihočeský sborník historický 83, 2014, s. 326.

²⁶ MAREK, Pavel, *České schisma. Příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*, Olomouc – Rosice 2000, s. 147; PEHR, Michal, ŠEBEK, Jaroslav, *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918-1928)*, I. (Úvodní studie), Praha 2012, s. 73.

Kotrcha (1860-1947) či Jana Budaře (1867-1948), nebo na post biskupa v Českých Budějovicích prosazovala člena agrární strany kněze F. J. Kroihera.²⁷ Církevní hodnostáři však zřejmě tušili, že nevráživost politiků pramení z událostí roku 1906.²⁸ Sporná záležitost byla nicméně uzavřena v prosinci 1920, kdy Praha se jmenováním Š. Bárty souhlasila; dne 16. prosince byl papežem Benediktem XV. konečně jmenován českobudějovickým biskupem.²⁹ Osmý českobudějovický biskup Š. Bárta byl konsekrován a intronizován v katedrále svatého Mikuláše v neděli 20. února 1921 ve věku 56 let za osobní účasti pražského arcibiskupa Františka Kordače, litoměřického biskupa Josefa Grosse (1866-1931) a pražského pomocného biskupa Jana Sedláka (1854-1930), téhož dne, kdy se věřící Církve československé násilně zmocnili seminárního kostela svaté Anny v centru Českých Budějovic.³⁰ Š. Bárta se stal osmým českobudějovickým biskupem, jeho nástup do čela diecéze byl nadšeně přivítán jihočeskými věřícími i dobovým tiskem.³¹

Negativním jevem první poloviny 20. let, s nímž se Š. Bárta musel potýkat již od počátku svého úřadu, bylo tzv. odpadové hnutí katolických kněží a věřících. Ti buď z církve vystoupili a zůstali do budoucna bez vyznání či přestoupili do jiné církve, zejména nově vzniklé Církve československé. Církevní historici vyčíslili odpad věřících v českobudějovické diecézi v letech 1918-1924 na 40 duchovních a 90.000 laiků, což bylo z celorepublikového průměru pod normou; celkově odpadlo v Československu od katolické víry 288 kněží, většinou v západní části republiky.³² O skutečnosti, že se jednalo o významnou a z pohledu sídelního biskupa nepříjemnou záležitost, svědčí i množství dokumentů archivu v Třeboni i stížnosti občanů na kněze v diecézi. Ty se týkaly především pronikání češtiny do liturgie, zanedbání výuky

²⁷ MAREK, Pavel, *České schisma. Příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*, Olomouc – Rosice 2000, s. 147; ŠMÍD, Marek, *Osobnost jihočeského rodáka, kněze a politika Františka Jana Kroihera. „Narodil se na jihu Čech a tomuto kraji zůstal věren podnes“*, in: Aktuální otázky výchovy k občanství, eds. Helena Pavličková a kol., České Budějovice 2014, s. 65-74.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Jihočeské listy o volbě nového biskupa Š. Bárty informovaly již 20. listopadu 1920. *Jihočeské listy*, 20. 11. 1920.

³⁰ WEIS, Martin, *Českobudějovický biskup Bárta - pilíř katolické tradice na jihu Čech*, Verba Theologica 12, 2007, s. 57; BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 16; KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 39.

³¹ *Noví biskupové*, Sursum, 1, 1921, s. 8; *Biskupem budějovickým jmenován ndp. prof. Šimon Bárta*. Lid, 264, 1920, s. 1; *J. M. Nejdř. Šimon Bárta biskupem českobudějovickým*, Naše listy, 30, 1920, s. 1 atd.

³² DOLEŽAL, Josef, *Český kněz*, Praha 1931, s. 71; ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, VII. (1918-1949), Olomouc 2010, s. 137.

náboženství, špatné péče o kostel, kapli či faru, „mylné“ interpretace národních dějin před mládeží, agitace proti světským úřadům, politikaření kněží, konfliktů s převážně liberálními učitelskými autoritami, názorových neshod se socialistickým táborem, urážek Čechů ze strany německých kněží, liknavého vysluhování svátostí, mravních poklesků duchovních (ženy, alkoholismus, nespořádaný život, vulgarita, pornografie) atd.; ne všichni provinilci však byli odpadlíci a z církve vystoupili.³³

Významnějšími poklesky duchovních (apostáze, civilní sňatek) se zabýval diecézní církevní soud, který tvořili na počátku Bártova biskupského působení přední církevní hodnostáři, mj. Karl Petersilka (1877-1942), Karel Statečný (1870-1927), Karel Boček (1871-1957), Jan Budař, Karel Slavík, Antonín Polánský (1864-1940) a další. Následkem těchto provinění proti církevním zákonům byli ti, kteří pochybili, většinou odsouzeni k degradaci a ztrátě církevního úřadu. Těchto materiálů je dnes v třeboňském archivu značné množství. Reprezentativní je např. zajímavá a logická argumentace obhajoby někdejšího faráře Jana Diviše v Českých Trubách, který vstoupil v roce 1919 v civilní sňatek se svoji kuchařkou, avšak odmítl svůj církevní úřad opustit.³⁴ Zvláštní případ představoval kněz Jan Zeman, někdejší kaplan v Chýnavě u Tábora a františkánský řeholník, který vystoupil z církve, přestoupil k Církvi československé, od ní opět odpadl, vstoupil do Církve českobratrské, snažil se vrátit zpět do katolické církve, konal exercicie, ale opakovaně páchal trestnou činnost, která mu bránila v návratu. Jeho excesy s nesplácením dluhů, neplněním kněžských povinností, trvalou neposlušností vůči představeným i sexuálními přestupky vrhaly negativní světlo nejen na samotného „kněze“, ale zejména na katolickou církev v jižních Čechách.³⁵

Někteří z bývalých kněží či kaplanů se rozhodli nejen opustit církevní dráhu, ale svůj návrat do běžného života „doprovodili“ i civilním sňatkem. To byl případ některých kněží, kaplanů či katechetů, např. Jana Karase, Františka Polana, Jana Blažka, Antonína Chlebečka, Jana Růny, Karla Průchy,

³³ Podrobněji ke stížnostem na duchovní v českobudějovické diecézi: Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, kartony 1085-1088.

³⁴ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1089, Bárta 14. 5. 1921, resp. Diviš 4. 9. 1920. Prohřešky duchovních se zabývají kartony 1089-1090.

³⁵ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1090; Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1924, č. 15-17, s. 67.

Karla Červeného, Rudolfa Polaneckého či Josefa Lány.³⁶ Charakter dochované korespondence plně odhaluje, nakolik se jednalo o citlivé a emotivní téma, do níž obě strany investovaly značné množství energie. Někteří z odpadlých kněží, většinou po vyzvání katolickými úřady, svůj postoj přehodnotili a do církve se vrátili, což byl případ např. katechety Ludvíka Ostrého, jiní po letech rozvažování zůstali církvi definitivně vzdáleni (např. Antonín Chlebeček).³⁷

Nejvýznamnějším odpadlým knězem českobudějovické diecéze se zřejmě stal vědecky zdatný a církevně erudovaný profesor morálky a křesťanské filozofie v kněžském semináři v Českých Budějovicích Karel Statečný, který se následně stal prvním profesorem Církve československé na Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké v Praze.³⁸ V letech 1899-1923 působil K. Statečný jako profesor na českobudějovickém kněžském učilišti, v roce 1924 vstoupil do Církve československé a o rok později se oženil s Marií, rozenou Smolíkovou. Zemřel dva měsíce po smrti prvního patriarchy Církve československé K. Farského dne 12. srpna 1927.³⁹ Třebaže jej Š. Bárta již v polovině roku 1924 exkomunikoval, jeho odpad od katolické církve byl pro českobudějovického biskupa mimořádně bolestivou skutečností.⁴⁰

Katolickému reformizmu Š. Bárta úspěšně čelil mnoha aktivitami, které měly prohloubit víru a zvnitřnit náboženský život. V roce 1925, na základě přání papeže Pia XI. (1922-1939) vyjádřeném v listu státního sekretáře kardinála Pietra Gasparriho (1852-1934), se zapojil do oslav jubilejního roku a zúčastnil slavnostní poutě do Říma.⁴¹ Současně finančně podporoval alumny České koleje v Římě, kterým poskytoval dotace.⁴² Finančně podporoval i chudé žáky českého gymnázia, jímž pravidelně věnoval menší obnos peněz.⁴³

³⁶ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1008, Ruth 4. 10. 1920, resp. podpis nečitelný 3. 2. 1921, resp. Peřura 19. 3. 1923, resp. Kraus 7. 3. 1923, resp. Týlíněk 20. 2. 1923, resp. Brenner 4. 3. 1921, resp. Vacek 7. 7. 1926, resp. Hrubý 14. 5. 1923.

³⁷ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1008, Ostrý 19. 5. 1922, resp. Peřura 31. 7. 1923, resp. Chlebeček 10. 3. 1923.

³⁸ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1008, Statečný 3. 1. 1924, resp. karton 1073, Brenner 12. 3. 1920.

³⁹ K životu a dílu K. Statečného podrobněji: WEIS, Martin, *Karel Statečný v letech 1890-1924*, *Studia theologica* 48, 2012, č. 2, s. 59; LÁŠEK, Jan Blahoslav, *Příspěvek k budoucímu životopisu Prof. Karla Statečného. Počátky Statečného styků s patriarchou Farským*, in: *Docete omnes gentes*, Brno: L. Marek, 2004, s. 137-141.

⁴⁰ *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1924, č. 13, s. 51.

⁴¹ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 948, Bouzek 10. 12. 1925, resp. Gasparri 17. 10. 1925.

⁴² Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 948, podpis nečitelný 3. 11. 1928.

⁴³ Jihočeské listy, 20. 12. 1922.

Zásadním vyjádřením pontifikátu papeže Pia XI. byla Katolická akce. Za její základní program považoval Pius XI. morální a náboženskou formaci, obnovení a proměnu katolického života, společný apoštolát kněží a laiků, jenž povede ke sjednocení všech katolíků na celém světě. Katolická akce, vycházející z papežské encykliky *Ubi arcano Dei* z prosince 1922,⁴⁴ byla sice závislá na církevní hierarchii, která ji pomáhala a usměrňovala, ale současně byla zcela nezávislá na soutěžení s politickými stranami.⁴⁵ Měla apelovat na společenské skupiny, které se církvi v současném světě nejvíce vzdálily, tj. dělnické a intelektuální vrstvy. Papež opakovaně vyzýval, aby se do čela Katolické akce postavily nejschopnější síly, které by posílily její intelektuální charakter. Konečným cílem Katolické akce, a to nejen v Československu, mělo být podle Pioových představ „pokřesťanstění veškerého veřejného života“.⁴⁶ Katolická akce se následně stala jedním z podstatných fenoménů meziválečného církevního života, jenž s sebou přinášel i nové formy a výzvy pastorační praxe v církvi, které měly čelit narůstající sekularizaci. Sama její podstata byla stará a stála již u počátku křesťanství, nové byly její formy a metody posilování katolického života. Papež zmíněné formě duchovní obrody připisoval mimořádný vliv a její šíření všemožně podporoval. Biskupský list *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis* o Katolické akci podrobně informoval již na počátku roku 1928.⁴⁷ Biskup Š. Bárta vyjádřil solidaritu s italskou Katolickou akcí na počátku 30. let a zapojil se podpory její činnosti na území českobudějovické diecéze.⁴⁸

⁴⁴ Enchiridion delle Encicliche, V. (Pio XI), eds. Erminio Lora a Rita Simionati, Bologna 1998, s. 10-61.

⁴⁵ KALYVAS, Stathis N., *The Rise of Christian Democracy in Europe*, New York 1996, s. 183; VAŠEK, Bedřich, *Katolická akce. Výzva Boží k laikům*, Olomouc 1939, s. 24-36.

⁴⁶ ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 113. Vatikán sledoval velmi pozorně, jak se rozšiřují instrukce k rozšíření myšlenky Katolické akce a je pravděpodobné, že určitá liknavost v této otázce vedla k odstranění pražského arcibiskupa Františka Kordače z úřadu v létě 1931.

⁴⁷ *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1928, č. 2-5, s. 5-11.

⁴⁸ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 948, Švec 8. 5. 1931.

Eucharistický kongres v Českých Budějovicích v roce 1927

Třebaže do obecného povědomí veřejnosti vstoupil především eucharistický kongres v Praze v červnu 1935, první celostátní katolický sjezd v Československu se uskutečnil v Bratislavě v srpnu 1924.⁴⁹ Zmíněného kongresu se zúčastnil rovněž apoštolský nuncius v Praze Francesco Marmaggi (1876-1949). Na mimořádné slavnostní události za účasti více než 150.000 věřících participovaly mnohé významné osobnosti slovenského církevního i politického života, např. Marián Blaha (1869-1943), Augustín Fischer-Colbrie (1863-1925), Ľudovít Okánik (1869-1944), maďarští i němečtí věřící i katolíci ze zahraničí. Vyvrcholením slavnostního kongresu byla pontifikální mše, již celebrowali v neděli 24. srpna 1924 v 9.00 hodin dopoledne na náměstí Svobody apoštolský nuncius F. Marmaggi a banskobystrický biskup M. Blaha.⁵⁰

Mnohé eucharistické kongresy se naopak uskutečnily za účasti našich biskupů v zahraničí, např. v roce 1926 v americkém Chicagu, které bylo pověstné silnou českou a slovenskou menšinou. Cesty se tehdy zúčastnilo šest československých vysokých církevních hodnostářů – královéhradecký biskup K. Kašpar, banskobystrický biskup M. Blaha, spišský biskup Ján Vojtaššák (1877-1965), apoštolský administrátor v Trnavě Pavol Jantusch (1870-1947), apoštolský administrátor v Košicích Jozef Čársky (1886-1962) a předseda Hlinkovy slovenské ľudové strany Andrej Hlinka (1864-1938). Velkolepého kongresu se z celého katolického světa zúčastnilo dvanáct kardinálů, tři apoštolští delegáti, padesát sedm arcibiskupů, dvě stě padesát sedm biskupů, tři apoštolští prefekti a téměř milion poutníků.⁵¹ Českobudějovický kongres tak měl do určité míry navazovat na americkou událost.

Nejvýznamnějším kongresem, který se v meziválečném období uskutečnil v jižních Čechách, byl eucharistický kongres z léta 1927. Měl ambici se stát největší náboženskou událostí posledních let v Československu, proto byl

⁴⁹ Ke kongresu podrobněji: ŠEBEK, Jaroslav, *I. celostátní katolický sjezd v roce 1935. Neúspěšný pokus o překonání národnostních bariér mezi českými a německými katolíky v meziválečné ČSR*, in: *Fragmenty dějin. Sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta*, eds. Jan Hájek, Jiří Kocián a Milan Zítka, Praha 2006, s. 233-242.

⁵⁰ ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 327.

⁵¹ KUCÍK, Štefan, *Cesta Andreja Hlinku a slovenských katolíckych biskupov do USA v roku 1926*, *Historický zborník* 18, 2008, č. 1, s. 59-72.

dlouhodobě a pečlivě připravován.⁵² V každé farnosti byl zřízen zvláštní přípravný výbor, jehož členové byli jmenováni Š. Bártou. Ti agitovali mezi farníky k hojně účasti na kongresu, organizovali účast mládeže, oslovovali místní spolky, pořádali vhodné přednášky a šířili letáky i brožury mezi věřícími.⁵³ Jihočeští katolíci české i německé národnosti jej považovali za projev nejhlubší úcty a oddanosti Ježíši Kristu. Jak ukazuje program kongresu, slavnost byla spojená s pobožnostmi a náboženskými promluvami v jednotlivých chrámech Českých Budějovic. V čele přípravného výboru stáli biskupský notář Jan Cais (1878-1950) jako jednatel a architekt Antonín Procházka jako jeho předseda; celý výbor tvořilo 150 členů a 11 komisí.⁵⁴

Š. Bárta vydal k diecéznímu eucharistickému kongresu pastýřský list, který byl čten věřícím v kostelech v neděli 7. srpna 1927, kde mj. zdůraznil: „*Doba přítomná toho vyžaduje, abychom všichni veřejně, okázale, neohroženě přihlásili se k praporu Ježíše Krista, který v našich vlastech, zejména v tomto tajemství víry, byl tolik zneuctěn a potupen. Veřejné vyznání víry v Jeho skutečnou přítomnost v Nejsvětější Svátosti, veřejné klanění se Jemu v této Svátosti bude aspoň částečnou náhradou za nevděk lidský.*“⁵⁵

Velký diecézní sjezd ke cti Nejsvětější svátosti, jak byl v dobových materiálech označován, se konal v Českých Budějovicích ve dnech 13.-15. srpna 1927, a to pod záštitou českobudějovického sídelního biskupa Š. Bárty. Sjezd byl zahájen v sobotu odpoledne 13. srpna výstavou Nejsvětější svátosti, vzýváním Ducha svatého v katedrále svatého Mikuláše a promluvou biskupa Š. Bárty.⁵⁶ Podle účastníků byla nejkrásnějším a nezapomenutelným zážitkem noční adorace mužů v katedrále svatého Mikuláše, která probíhala ze soboty (21.00 hodin) do neděle (1.00 hodina).⁵⁷ Jeho pomyslným vrcholem byla pontifikální svatá mše dne 15. srpna v 9.30 hodin v kostele svatého Mikuláše, kterou celebroidal pražský arcibiskup F. Kordač.

Po ní následoval průvod věřících s nejsvětější svátostí z Masarykova náměstí Besední třídou kolem katedrály na náměstí Svobody Divadelní ulicí

⁵² Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1926, č. 1-2, s. 4-5.

⁵³ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1091.

⁵⁴ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 957, Cais a Procházka 12. 7. 1927.

⁵⁵ *Hlas lidu*, 11. 8. 1927.

⁵⁶ *Čech*, 16. 8. 1927.

⁵⁷ *Lidové listy*, 17. 8. 1927.

po Linecké silnici do kostela svatého Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí, kde bylo slouženo slavnostní *Te Deum* a přítomným uděleno apoštolské požehnání s odpustky.⁵⁸ Každý účastník eucharistického kongresu, jenž přijal svátost pokání, svátost oltářní a uctil velebnou svátost, mohl získat plnomocné odpustky. Neformálním pokračováním sjezdu byl poutní průvod do Říмова, který vyšel dne 16. srpna v 5.00 hodin ráno z Českých Budějovic.⁵⁹

Prvního diecézního eucharistického kongresu se účastnily nejen mnohé významné osobnosti jihočeského náboženského, společenského a politického života, ale též mnozí věřící z jiných českých diecézí, např. pražský arcibiskup F. Kordač, královéhradecký biskup K. Kašpar, představený československé provincie jezuitů Leopold Škarek (1874-1968), opat strahovského kláštera Metoděj Jan Zavoral (1862-1942) a mnozí poslanci, senátoři a další.⁶⁰ Počet zúčastněných je odhadován na 14.000 účastníků včetně 300 kněží, nejpočetněji byly zastoupeny farnosti Prachatice, Bílsko, Míšenec, Štěkeň, Třeboň, Jindřichův Hradec, Soběslav, Písek, Klatovy, Domažlice a další.⁶¹ O kongresu podrobně informovaly nejen všechny české listy, ale rovněž zahraniční, nejpodrobněji francouzský list *L' Eucharistie*.⁶²

Je nepochybné, že věhlas proběhlého eucharistického kongresu v Českých Budějovicích výrazně přesáhl území diecéze, přičemž představil domácí veřejnosti jižní Čechy jako oblast hluboké, upřímné a živé katolické zbožnosti. Jak sám Š. Bárta po skončení kongresu prohlásil: „*Sjezd nás poučil, že práce konané pro Boha pro spásu duší, svolává na sebe požehnání boží. Eucharistie jest sluncem naší bohoslužby, hlavní tepnou veškerého náboženského života. Kde v osadách katolických jest to živé vědomí, že Ježíš Kristus jest mezi námi v nejsv. Svátosti, kde se lid věřící nejsv. Svátosti zbožně klaní a ji často přijímá, tam kvete náboženský život, tam vládne srdci lidskými Ježíš Kristus, tam jest upevněno Jeho království.*“⁶³

Ve druhé polovině 20. let se Š. Bárta podílel na přípravě dalších eucharistických kongresů – v květnu 1926 kongresu v Českém Krumlově,

⁵⁸ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1091.

⁵⁹ *Hlas lidu*, 11. 8. 1927.

⁶⁰ *Čech*, 16. 8. 1927; *Hlas lidu*, 18. 8. 1927.

⁶¹ Srovnej *Lidové listy*, 17. 8. 1927, které píší o 20.000 účastnících a 200 kněžích.

⁶² ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, VII. (1918-1949), Olomouc 2010, s. 103.

⁶³ *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1927, č. 17-18, s. 65.

v červnu téhož roku v Soběslavi, v září téhož roku v Třeboni a v září o tři roky později v Bechyni. Prvního zmíněného se zúčastnilo 10.000 věřících, druhého 8.000 věřících, třetího 4.500 věřících a čtvrtého 7.000 věřících.⁶⁴ Eucharistické kongresy v českobudějovické diecézi tak mocně přispívaly k oslavě svátostného Krista Spasitele i k duchovní obnově věřících z mnoha jihočeských farností.

Šimon Bárta v církevní hierarchii československých biskupů

Šimon Bárta byl v pravidelném styku s apoštolskou nunciaturou v Praze, která mu zprostředkovávala písemný styk s Římem.⁶⁵ Bártovy zásluhy v podstatě oceňovali všichni apoštolští nunciové v Praze, z nichž pravděpodobně nejvíce první zástupce Svatého stolce Clemente Micara (1879-1965), který jej oceňoval v souhrnné závěrečné zprávě z jeho československé mise v roce 1923. V říjnu 1924, při příležitosti Bártovy 60. narozenin, poslal papež Pius XI. českobudějovickému biskupovi zvláštní list s apoštolským požehnáním a pomocí v pastýřském úřadě ke větší cti a slávě Boží.⁶⁶ Není bez zajímavosti, že pro zásluhy, jež Šimon Bárta získal na poli vědeckém, mu byla v roce 1928 propůjčena hodnost čestného doktora teologie bohoslovecké fakulty Univerzity Karlovy.⁶⁷ Když se v roce 1931 uvažovalo o vhodném nástupci F. Kordače na svatovojtěšském stolci v Praze, doporučoval Š. Bárta ve shodě s apoštolským nunciem Pietrem Ciriácim (1885-1966) královéhradeckého biskupa K. Kašpara, který patřil mezi nejvýznamnější zastávce Vatikánu v řadách československého episkopátu.⁶⁸

Do českobudějovické diecéze zavítal apoštolský nuncius v období první Československé republiky pouze jednou, ostatně jeho cesty po republice byly poměrně skromné. Stalo se tak v srpnu 1921, kdy sloužil apoštolský nuncius

⁶⁴ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1926, č. 30-31, s. 117, 120-121; BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 16.

⁶⁵ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 948, resp. 952, Ciriaci 20. 5. 1929?.

⁶⁶ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1924, č. 18-19, s. 69.

⁶⁷ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 952, Šanda 27. 1. 1928.

⁶⁸ ŠEBEK, Jaroslav, *Kordačova aféra v roce 1931 v církevně-politických souvislostech*, in: Posláním historik. Pocta prof. Robertu Kvačkovi k 80. narozeninám, eds. Jana Čechurová, Pavel Andrš, Luboš Velek a kol., Praha 2012, s. 364.

C. Micara slavnostní mši v kostele svatého Ducha v Římově. Poutní areál v Římově, 15 km jižně od Českých Budějovic, je jedním z nejkrásnějších a nejznámějších poutních míst jižních Čech. U zrodu rozsáhlého komplexu, který je citlivým způsobem zasazen do doudebské krajiny, stáli v 17. století jezuité, kteří jím vyjádřili úctu k Panně Marii, Ježíši Kristu a Duchu svatému. Poutní areál doplňuje 25 kaplí, které lemuje téměř šest kilometrů dlouhá pašijová cesta, zakončená Kalvárií a Božím hrobem. V době Micarova pobytu patřil římovský areál k nejvyhledávanějším poutním místům Čech.⁶⁹

Co se týká českobudějovické diecéze v kontextu všech diecézí republiky, na jejím území žili a působili mnozí významní kněží, kteří ve 20. až 40. letech přesáhli její regionální rámeček. Jednalo se např. o Františka Jana Kroihera (1871-1948), Josefa Choce (1870-1932), Karla Petersilku, Václava Černého (1898-1935) či Josefa Plojhara (1902-1981).

Po vysvěcení na kněze v roce 1894 působil F. J. Kroiher na jihočeském venkově. V letech 1902-1907 a 1918-1921 byl předsedou Jednoty katolického duchovenstva, takže sympatizoval s českou Katolickou modernou. V červnu 1919 vedl delegaci kněží, která jednala s papežem Benediktem XV. o reformě katolické církve v Československu. V letech 1920-1938 byl senátorem za agrární stranu, přičemž v ní patřil mezi její nejvýraznější reprezentanty českého katolicizmu. V roce 1937 se stal titulárním kanovníkem českobudějovické katedrální kapituly. Vynikal jako organizátor, pohotový řečník a politický žurnalista. Zemřel v Ledenicích v roce 1948.⁷⁰

Josef Choc působil po vysvěcení na kněze v roce 1900 na jihočeském venkově. Studia na pražské Právnické fakultě završil v roce 1909 doktorátem z práva. Poté byl ze zdravotních důvodů penzionován a otevřel si v Praze advokátní kancelář. Po roce 1918 se angažoval v reformním hnutí katolického duchovenstva. Ve 20. letech byl činný v rámci Československé strany lidové. Je autorem *Kompendia dědického práva rakouského* (1910) a redaktor

⁶⁹ ČERNÝ, Jiří, *Poutní místa českobudějovické diecéze. Milostné obrazy, sochy a místa zpláštní zbožnosti*, Pelhřimov 2013, s. 216, 219, 221.

⁷⁰ MAREK, Pavel, *Může být katolický kněz členem agrární strany?*, Pantheon 2, 2007, s. 18-31; MAREK, Pavel, *Církevní krize na počátku první Československé republiky. 1918-1924*, Brno 2005, s. 23; PEHR, Michal a kol., *Cestami křesťanské politiky. Biografický slovník k dějům křesťanských stran v českých zemích*, Praha 2007, s. 145-146.

Věstníku Jednoty československého katolického duchovenstva. Zemřel v Praze v roce 1932.⁷¹

Karl Petersilka absolvoval svá teologická studia v Římě, kde byl v roce 1901 vysvěcen na kněze. Poté působil jako spirituál a profesor církevních dějin v českobudějovickém kněžském semináři. V roce 1920 se stal členem ústředního vedení Německé křesťansko-sociální strany lidové a v letech 1920-1935 zastával post poslance Národního shromáždění. V roce 1935 se stáhl z veřejného života. Zemřel v Českých Budějovicích v roce 1942.⁷²

Josef Plojhar absolvoval ve 20. letech biskupský seminář v Českých Budějovicích, kde byl v roce 1925 vysvěcen na kněze. Angažoval se v katolických spolcích a přispíval do regionálních periodik. Za války byl vězněn v koncentračních táborech v Buchenwaldu a Dachau. Známý je především díky své spolupráci s komunistickým režimem po únoru 1948, kdy se stal učebnicovým prototypem kněze-kolaboranta.⁷³

Kněz, profesor historie a filozofie V. Černý působil ve 20. letech ve funkci vicerektora České koleje v Římě.⁷⁴

Dnes, na základě znalosti dostupných třeboňských archivů, bohužel nedisponujeme podrobnějšími informacemi o hospodaření diecéze. Víme pouze, že příjem českobudějovického biskupa představoval v roce 1921 částku ve výši 25.000 Kč v podobě platu a 5.000 Kč funkčního přídatku, tedy 30.000 Kč ročně, což v době poválečné inflace nepředstavovalo – s ohledem na finanční prostředky pražského či olomouckého arcibiskupa – vysokou sumu. Z těchto peněz navíc musel biskup hradit výdaje na svoji kancelář, vizitační cesty po diecézi i mimo ní,⁷⁵ na reprezentaci atd., takže jeho zbylé příjmy byly srovnatelné s platem kvalifikovaného dělníka.⁷⁶

Navzdory tomuto skromnému rozpočtu přispívala českobudějovická diecéze i na aktivity mimo jižní Čechy, určité sumy plynuly do České koleje

⁷¹ Tamtéž, s. 103.

⁷² Tamtéž, s. 192-193.

⁷³ Tamtéž, s. 198-199.

⁷⁴ ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 274.

⁷⁵ Pro harmonogram Bártových vizitačních cest podrobněji: *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1922-1940*.

⁷⁶ *Jihočeské listy*, 20. 11. 1920.

v Římě, na křesťanský poutní dům v Izraeli, na hladovějící v Rusku, na nákup budovy pro apoštolskou nunciaturu v Praze příspěvek ve výši 110.000 Kč atd.⁷⁷

Ve 20. a 30. letech se Š. Bárta aktivně účastnil československých biskupských konferencí, třebaže zřejmě nepatřil mezi jejich hlavní aktéry. Na základě zápisu z konference v roce 1922 jsme zpravováni, že Š. Bárta byl – společně s královéhradeckým biskupem K. Kašparem – pověřen sestavením ostrého listu vládě, v němž si ordináři stěžovali na záštiplné jednání vlády s katolickou církví.⁷⁸ Š. Bárta byl taktéž v čilém kontaktu s ostatními československými biskupy, zejména ovšem českými.

Jeho podpisy najdeme pod 16 pastýřskými listy v období první Československé republiky (1. 1921 Pastýřský list o poměrech náboženských, 2. 1921 Pastýřský list k 1000. výročí svaté Ludmily, 3. 1921 Pastýřský list o náboženství ve škole, 4. 1922 Pastýřský list o rozluce církve a státu, 5. 1924 Pastýřský list ze 7. února 1924, 6. 1925 Pastýřský list z 1. srpna 1925, 7. 1927 Pastýřský list biskupů ČSR o Katolické akci, 8. 1932 Pastýřský list ve prospěch trpících a nezaměstnaných, 9. 1933 Pastýřský list o jubilejním roce, 10. 1933 Pastýřský list o školských reformách, 11. 1935 Pastýřský list o katolickém sjezdu v Praze, 12. 1935 Pastýřský list o celostátním sjezdu katolíků v Praze, 13. 1936 Pastýřský list o nebezpečí komunismu, 14. 1936 Pastýřský list o jubileu velehradském, 15. 1937 Pastýřský list o manželství a rodině a 16. 1938 Společný pastýřský list z říjnové biskupské konference), které čeští a moravští biskupové v období 20. a 30. let vydali. Z nich mezi nejvýznamnější patří pastýřské listy o náboženství ve školách, o Katolické akci, o komunismu a o mnichovském ponížení, která před čtenářem současně odhalují těžkosti tehdejší doby, s nimiž katolická církev a její čelní představitelé včetně českobudějovického biskupa Š. Bárty zápasili.⁷⁹

Zřejmě nejvíce zčeřil hladinu českého veřejného mínění text českých biskupů z léta 1925, kteří dne 1. srpna vydali pastýřský list, v němž protestovali

⁷⁷ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 952, 9. 12. 1928; *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1922, č. 26, s. 101, resp. 1923, č. 12, s. 46; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 294. Jen pro zajímavost, na přelomu let 1922/1923 bylo v českobudějovické diecézi na pomoc hladovějícímu Rusku vysbíráno 12.172 Kč.

⁷⁸ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 953, Vošáhlík 18. 10. 1922.

⁷⁹ FORMÁNEK, Jakub, ŠMÍD, Marek (eds.), *Pastýřské listy 1918-1945*, Praha 2017. Pastýřské listy jsou rovněž přetiskovány v biskupském listu *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*.

proti oficiálnímu vnímání Jana Husa (1370?-1415) a zneužívání jeho jména pro protikatolické výpady. V něm mj. zdůraznili: „*Světlem objektivní pravdy pravé vědy a víry jsou orientováni, nedají si katolíci československé republiky sugerovati tradicionální předsudky protestantismu a nevěry, ani o Husovi, jehož zásluhy literární a nacionální uznávají. Snášenlivě ponechávají každému jeho přesvědčení náboženské, ale opovrhují nedůstojnou agitací na veřejných schůzích, protestují proti zneužívání úředního postavení zodpovědných korporací k propagandě odpadu od církve katolické.*“⁸⁰

Zmíněný list, v němž se biskupové postavili na stranu Svatého stolce, sehrál významnou roli v tzv. Marmaggiho aféře, která se stala nejvýznamnější diplomatickou roztržkou mezi Československem a Svatým stolicem v období první Československé republiky v souvislosti se státními oslavami svátku Mistra Jana Husa v červenci 1925.⁸¹

Společně s ostatními československými biskupy se Š. Bárta pravidelně účastnil poutních zájezdů do Říma (celkem 4x: 1921, 1925, 1928 a 1933).⁸² O jeho osobním setkání s papežem Piem XI. ve Věčném městě v prosinci 1928 však podrobnější informace nemáme.⁸³ Rovněž býval zván do budovy nunciatury či ministerstva zahraničí v Praze, pokud v Československu pobývali někteří významní zahraniční hosté – během eucharistického kongresu v Praze v roce 1935 byl ministrem zahraničí E. Benešem dne 30. června 1935 v 13.30 hodin pozván na slavnostní oběd v přítomnosti pařížského arcibiskupa a kardinála-legáta Jeana Verdiera (1864-1940).⁸⁴

V červnu 1934 se měl Š. Bárta – společně s dalšími českými, moravskými a slovenskými biskupy – účastnit porady v Olomouci, avšak k setkání nakonec pro zaneprázdněnost i liknavost biskupů nedošlo. Rokování se mělo týkat společného postupu ordinářů ohledně dluhu ve výši 650.000 lir, který byl vázán

⁸⁰ Tamtéž, s. 194.

⁸¹ K Marmaggiho aféře podrobněji: ŠMÍD, Marek, *Marmaggiho československá mise ve 20. letech 20. století*, *Paginae Historiae* 22, 2014, č. 2, s. 401-408; ŠMÍD, Marek, *Marmaggiho aféra. Největší diplomatická roztržka mezi ČSR a Svatým stolicem v meziválečném období*, *Církevní dějiny* 7, 2014, č. 14, s. 40-49; PEHR, Michal, *Marmaggiho aféra pohledem Eduard Jelena*, *Časopis Národního muzea. Řada historická* 180, 2011, č. 1-2, s. 12-31; EHRENBERGER, Tomáš, *Husovy oslavy v roce 1925 jako příčina diplomatického konfliktu mezi Československem a Vatikánem*, in: *Marginalia Historica*. Sborník prací Katedry dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy 5, 2002, s. 157-200.

⁸² ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nunciatus v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 334, 337-338; *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1933, č. 4-5, s. 18.

⁸³ *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1927, č. 1, s. 8-10.

⁸⁴ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 952, Beneš b. d.

na novou papežskou kolej Nepomucenum v Římě – tuto částku dlužila československá strana italským architektům Giuseppe Momovi (1875-1940) a Enricu Castellovi (1890-1966), avšak biskupové se nedokázali shodnout na výši příspěvků z každé diecéze.

České diecéze byly obviňovány, že disponují v Nepomucenu většími pravomocemi než ostatní biskupové, proto byla podpora z ostatních částí republiky vůči uhrazení římského dluhu poměrně liknavá. Čeští ordináři naopak požadovali příspěvek i od ostatních církevních představitelů ve zbytku republiky, kteří kolej ve Věčném městě taktéž využívali.⁸⁵ Nepomucenum finančně i věcně podporovali i další církevní hodnostáři z českobudějovické diecéze, např. ledenický farář a senátor agrární strany F. J. Kroiher, který věnoval ve prospěch kolejní knihovny na počátku 30. let částku ve výši 27.000 Kč.⁸⁶

Kněžský seminář v Českých Budějovicích

Kněžský seminář v Českých Budějovicích byl založen v roce 1803 z iniciativy prvního českobudějovického biskupa J. P. Schaaffgotscheho, jenž mu věnoval značnou péči. Ústav s 30 bohoslovců se nacházel ve zrušeném klášteře u kostela svaté Anny.⁸⁷ Bohoslovců rychle přibývalo, takže jich v roce 1828 studovalo na ústavu již 172. Studium bylo zpočátku tříleté (I. ročník: biblické vědy a církevní dějiny, II. ročník: dogmatika a právo a III. ročník: morální teologie, pastorální teologie a katechetika), krátce po reformně v roce 1811 se prodloužilo na čtyři roky (I. ročník: církevní dějiny, biblická archeologie, úvod do Písma svatého a biblické jazyky, II. ročník: biblická hermeneutika, kanonické právo a pedagogika, III. ročník: dogmatika a morálka a IV. ročník: pastorální teologie, katechetika a racionální ekonomie). V roce 1845 byl ustanoven tzv. spirituál seminář, který se staral o duchovní život bohoslovců.⁸⁸

⁸⁵ Tamtéž, Prečan 26. 5. 1934, resp. 19. 6. 1934.

⁸⁶ Tamtéž, Černý 25. 1. 1932.

⁸⁷ KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 66-84; NOVOTNÝ, *Výchova diecézního kléru v českých zemích v letech 1848-1918*, s. 111.

⁸⁸ KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 67-68.

Po revoluci 1848 přenechal stát celou řadu církevních záležitostí jednotlivým diecézním biskupům. Téhož roku došlo k ustavení úřadu rektora bez učitelského úvazku, který stál v čele kněžského semináře. Českobudějovický biskup Jan Valerián Jirsík (1798-1883), jenž přispěl ke značnému rozkvětu českobudějovické diecéze, reformoval v roce 1875 seminární stanovy i instrukce pro jednotlivé představené semináře (rektor, vicerektor a spirituál), přičemž sám se osobně angažoval při výběru jednotlivých profesorů teologie. Na základě reformy z konce 50. a počátku 70. let došlo k zavedení nových předmětů do kněžského kurikula a přesunu jednotlivých vědních disciplín v rámci studijního plánu. Za první světové války byla budova semináře zabrána pro potřeby rakouského Červeného kříže a přednášky přesunuty do kněžského semináře.⁸⁹

Na počátku 20. let 20. století se přistoupilo k další reformě vysokoškolského studia teologie. Na základě přání Svatého stolice došlo k prodloužení studia v diecézních seminářích na pět let (I. ročník: křesťanská filozofie, fundamentální teologie, Starý zákon, biblické jazyky a liturgika, II.-III. ročník: Nový zákon, dogmatika, církevní dějiny, pedagogika, křesťanské umění a filozofie a IV.-V. ročník: dogmatika, morální teologie, církevní právo, pastorální teologie a katechetika). Některé předměty – filozofie, fundamentální teologie, dogmatika, morální teologie a církevní právo – se vyučovaly latinsky, jiné česky a německy.⁹⁰

Ve funkci rektora semináře, jmenovaného z předních osobností přednášejících teologů, se postupně vystřídali tři významní církevní hodnostáři – Karel Boček v letech 1907-1926, Antonín Melka (1875-1963) v letech 1926-1934 a Karel Reban (1892-1957) v letech 1934-1948. Funkce vicerektorů, někdejších studijních prefektů, zastávali Jan Roubal (1912-1922), Ludvík Matoušů (1922-1924), Karel Malý (1924-1926), Josef Zeman (1926-1930), Albin Böhm (1930-1934), Bohumil Douša (1934-1937), Albin Böhm (1937-1939) a Josef Šídlo (1939-1940).

⁸⁹ NOVOTNÝ, Miroslav, *Výchova diecézního kléru v českých zemích v letech 1848-1918. Na příkladu českobudějovického teologického institutu a biskupského semináře*, in: *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*, eds. Pavol Mačala, Pavel Marek a Jiří Hanuš, Brno 2010, s. 111; KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 69.

⁹⁰ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 953, Vošáhlík 18. 10. 1922; KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 72.

Spirituály semináře, kteří dohlíželi na dobré mravy studentů a fungovali jako jejich zpovědníci, byli Antonín Melka (1914-1925), Karel Rada (1925-1926), Karel Reban (1926-1934), Albin Böhm (1934-1937) a Metod Klement (1937-1940).⁹¹ Se zastáváním funkce představeného na biskupském kněžském semináři souvisela od 1. října 1926 roční odměna ve výši 3.000 Kč, před tímto datem se zřejmě jednalo o částku nižší.⁹² Z titulu svého úřadu stáli v čele semináře místní biskupové, kteří rozhodovali o všech zásadních otázkách studia.⁹³

Národnostní spory mezi obyvateli jižních Čech se rovněž odrážely na střetech mezi bohoslovci – pokud v roce 1930 propukaly mezi studenty jen drobné spory, na konci 30. let jim přibývalo na intenzitě; na podzim 1938 přešli němečtí posluchači z odtržené pohraniční části českobudějovické diecéze na německou teologickou fakultu do Prahy.⁹⁴

Mezi vynikající pedagogické osobnosti kněžského semináře v Českých Budějovicích patřili Antonín Melka, Karel Reban, Jan Roubal (1885-1962), Ludvík Matoušů (1883-1949), Karel Slavík, Dominik Kaindl (1891-1973), Václav Poustka (1878-1957), Karl Petersilka, Johann Praschl (1872-1939), Albin Böhm (?-?) a mnozí jiní.⁹⁵

Mezi dalšími teology na kněžském semináři v Českých Budějovicích vynikal Jan Budař, absolvent teologické fakulty v Římě, kde byl v roce 1892 vysvěcen. Po návratu do vlasti byl ustanoven katechetou v Klatovech, později působil v semináři v Českých Budějovicích.⁹⁶ V roce 1920 byl sice považován za jednoho z kandidátů na uprázdněný českobudějovický stolec – apoštolský nuncius v Praze C. Micara jej označil za inteligentního, vzdělaného a příkladného kněze, který však není dostatečně energický pro možný náročný

⁹¹ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1074, Pacák 15. 10. 1926; KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 71, 76-78.

⁹² Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1074, Boos-Waldeck 31. 12. 1928.

⁹³ NOVOTNÝ, Miroslav, *Výchova diecézního kléru v českých zemích v letech 1848-1918. Na příkladu českobudějovického teologického institutu a biskupského semináře*, in: *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*, eds. Pavol Mačala, Pavel Marek a Jiří Hanuš, Brno 2010, s. 112.

⁹⁴ KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 71, 73.

⁹⁵ Tamtéž, s. 72-73.

⁹⁶ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1073, bez podpisu 6. 9. 1920.

úkol, zejména pro boj proti reformním kněžím, a nechává se příliš ovlivňovat okolím.⁹⁷

Významným byl bezpochyby i Jaroslav Kadlec (1911-2004), který se stal docentem československých církevních dějin teprve v roce 1947. J. Kadlec absolvoval Jirsíkovo státní gymnázium v Českých Budějovicích, kde maturoval v roce 1929. V letech 1930-1934 studoval ve zdejším kněžském semináři a následně byl vysvěcen na kněze. V roce 1938 obhájil na teologické fakultě v Praze svoji disertační práci na téma *Vzkříšení z mrtvých ve Starém a Novém zákoně*. Poslední roky Bártova život na konci 30. let strávil v blízkosti českobudějovického biskupa jako jeho ceremoniář, společník i přítel.⁹⁸

Když byl v dubnu 1922 v parlamentu projednáván školský zákon, apoštolský nuncius v Praze C. Micara sledoval jeho pozadí velmi podrobně. Přestože předseda Československé strany lidové a ministr Jan Šrámek (1870-1956) usilovně bojoval s protikatolickou většinou ve vládě, jak informoval C. Micara státního sekretáře P. Gasparriho, svůj boj prohrál dne 13. července 1922, kdy byl zákon přijat. Zákon sice zaváděl nový školní předmět, občanskou nauku, ale náboženství nadále zůstalo povinným předmětem a od jeho osvobození muselo být rodiči písemně požádáno. Školský zákon z července 1922 tak představoval jistý kompromis mezi rozdílnými představami československé vlády a katolické církve v Československu.⁹⁹

V českobudějovické diecézi působilo ve 20. letech 20. století 72 katechetů měšťanských škol, 19 profesorů náboženství na středních školách a 6 profesorů teologie.¹⁰⁰ Navzdory obnově duchovního života ve 20. letech a jeho prohloubení o decénium později, trpěla českobudějovická diecéze nedostatkem kněžstva, přičemž mnoho míst v duchovní správě zůstávalo neobsazených. Např. v diecézi bylo v roce 1928 ze 705 kněží pouze 93 kaplanů. Duchovenstvo současně stárlo, pouze 305 ze zmíněných 705 kněží bylo na konci 20. let mladších 50 let.

⁹⁷ ŠMÍD, Marek, *Obsazení biskupského stolce po skonu českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky v roce 1920*, Jihočeský sborník historický 83, 2014, s. 326.

⁹⁸ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1075, Reban 5. 10. 1938; KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 40.

⁹⁹ ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 121; TRAPL, Miloš, *Český politický katolicismus v letech 1918-1938*, in: *Český politický katolicismus v letech 1848-2005*, eds. Pavel Marek, Karel Konečný, Miloš Trapl a kol., Brno 2008, s. 231.

¹⁰⁰ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 958.

Co se týká bohoslovců, jejich počet byl vlivem kulturního boje, pnutí v kněžském sboru i napjatými vztahy se Svatým stolcem po roce 1918 poměrně nízký – v roce 1921 vysvětil Š. Bárta na kněze v Českých Budějovicích dva bohoslovce, v roce 1922 tři a v roce 1923 pouze jednoho! Zájem o studium v semináři byl malý.¹⁰¹ Podle statistiky z roku 1925 studovalo v kněžském semináři v Českých Budějovicích 19 studentů teologie. Z hlediska československých diecézí se však jednalo o průměr – České Budějovice nepatřili ani k jednomu extrému statistik. Ve zmíněném roce totiž vykazovalo Československo celkem 505 bohoslovců včetně 21 seminaristů v České koleji v Římě.

Teprve o deset let později – po oteplení vztahu státu a katolické církve, stabilizaci poměrů se Svatým stolcem i prohloubení duchovního života – došlo k nárůstu bohoslovců ve všech diecézích, takže v akademických letech 1934/1935, resp. 1935/1936 studovalo bohosloví v Českých Budějovicích v každém ze zmíněných let 129 studentů.¹⁰² Po září 1938, s ohledem na nejistou dobu i strach z rozpínavé Třetí říše, se však počet kněží i studentů teologie opět snížil.¹⁰³

Vzhledem k tomu, že Š. Bárta zastával po určitý čas post předsedy Ústředního výboru katolického školství československého a Svazu katolických ústavů vychovávacích a vzdělávacích a referenta biskupských konferencí pro školské záležitosti, věnoval katolickému školství mimořádnou pozornost.¹⁰⁴ V roce 1934 adresoval výbor memorandum ministerstvu školství, v němž požadoval výuku dvě hodiny náboženství týdně, výrazné omezení možnosti rodičů odhlašovat děti z náboženství, povinnou účast žáků na duchovních programech a udělování svátostí, revizi učebnic a odstranění protikřesťanského ducha výuky včetně návratu křížů do tříd.¹⁰⁵

¹⁰¹ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1922, č. 20, s. 77; ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, VII. (1918-1949), Olomouc 2010, s. 103.

¹⁰² ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, VII. (1918-1949), Olomouc 2010, s. 256.

¹⁰³ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1075, bez podpisu 29. 4. 1939; DOLEŽAL, Josef, *Český kněz*, Praha 1931, s. 128.

¹⁰⁴ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 957, Bárta 9. 11. 1934. To lze konečně sledovat i na stránkách Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis.

¹⁰⁵ CIGÁNEK, Radim, *Jan Šrámek, Československá strana lidová a školské otázky*, in: Jan Šrámek a jeho doba, eds. Pavel Marek a kol., Brno 2011, s. 324.

Bártova správa diecéze ve 30. letech

Diecézní kurie se skládá z osob, které sídelnímu biskupovi či osobě, jež diecézí řídí, poskytují pomoc při řízení celé diecéze. Patří mezi ně generální vikář, oficiál, kancléř, strážce spravedlnosti, obhájce svazku, synodní soudcové a examinátoři, faráři poradci, auditoři, notáři, kurzoři a aparitoři.¹⁰⁶ V českobudějovické diecézi však všechny tyto úřady obsazeny nebyly.

Klíčovou roli při správě diecéze hraje generální vikář, jehož jmenuje i odvolává příslušný biskup. Generálnímu vikáři přísluší pravomoc v duchovních záležitostech, která náleží biskupovi s výjimkou těch, které si biskup vyhradí nebo které mocí práva vyžadují zvláštního zmocnění od biskupa. Generální vikář tak provádí apoštolské reskripty, zpravuje biskupa o jednáních kurie, udržuje kázeň mezi duchovenstvem atd. V hierarchii diecézního kléru má veřejně i soukromě právo poradí přede všemi duchovními diecéze.¹⁰⁷ Vzhledem k tomu, že biskup Š. Bárta po smrti svého prvního generálního vikáře J. Brennera v roce 1924 dalšího generálního vikáře nejmenoval a sám byl ve své činnosti od poloviny 30. let značně omezen svým zdravotním stavem, ležela hlavní starost o správu diecéze právě na J. Caisovi.

Kapitula kanovníků, a to jak katedrální, tak kolegiální, je sbor duchovních zřízených jako významný poradní sbor biskupa. Dbá o katedrální kapitulu, podporuje biskupa a nahrazuje jej v některých záležitostech při řízení diecéze. Zřizování kapitul je však zcela v kompetenci Svatého stolce.¹⁰⁸ Sídelním kanovníkem při katedrální kapitule u svatého Mikuláše v Českých Budějovicích byl dne 1. března 1935 jmenován kancléř biskupské konzistoře J. Cais, který tak v této funkci nahradil zemřelého Josefa Pavlovce (1872-1934). Ve 20. letech zastával funkci sídelního kanovníka katedrální kapituly K. Boček, někdejší rektor semináře.¹⁰⁹

Další významnou funkcí je postava kancléře, který udržuje v pořádku akta kurie; tím v podstatě vykonává úřad notáře.¹¹⁰ V roce 1929 byl této funkce pro

¹⁰⁶ Kodex kanonického práva zpracovaný z rozkazu nejvyššího velekněze Pia X. a vyhlášený z moci papeže Benedikta XV., přeložil František Kop a kol., Praha 1969, s. 111

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 112.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 116.

¹⁰⁹ KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 71.

¹¹⁰ Kodex kanonického práva zpracovaný z rozkazu nejvyššího velekněze Pia X. a vyhlášený z moci papeže Benedikta XV., přeložil František Kop a kol., Praha 1969, s. 113.

svůj pokročilý věk zproštěn Monsignor Matěj Lafata (1865-1940). Na post kancléře upřednostnil poté českobudějovický biskup Š. Bárta o rok později v úřední agendě diecéze zběhlého šestapadesátiletého J. Caise před druhým kandidátem na tento post děkanem ve Slověnicích Vojtěchem Tupým (1867-1944).¹¹¹ J. Cais tak ve svých rukou soustředil četné funkce a hodnosti: biskupský notář (od roku 1921), konzistorní rada (od 1928), kancléř biskupské konzistoře (od 1930) a tajný papežský komoří (od 1931).

Jak již bylo řečeno, navzdory finančním těžkostem podporoval Š. Bárta i ve 30. letech mnohé podniky mimo diecézi, zejména pokud je považoval za bohulibé a potřebné. Výrazně přispíval na poutní domy ve Svaté zemi i nemocnici svaté Alžběty s kostelem Panny Marie Sedmibolestné na Novém Městě v Praze z 18. století, kterým ročně poskytoval částky v řádech stokorun.¹¹² V červnu 1936 inicioval třídní setkání *Dnů katolického mládí* různých katolických sdružení, které odrážely čínorodý duchovní život v diecézi, a finančně jej zajistil.

V českobudějovické diecézi působily v době Bártova episkopátu četné mužské církevní řády, které měly na jihu Čech své kláštery: cisterciáci s klášterem ve Vyšším Brodě, augustiniáni s klášterem v Domažlicích, servité s klášterem v Nových Hradech, minorité s klášterem v Českém Krumlově, františkáni s kláštery v Bechyni a Jindřichově Hradci, kapucíni s kláštery v Sušici a v Horšovském Týnu, dominikáni s klášterem v Třeboni, premonstráti s kláštery v Milevsku, Frymburku, Světlíku a jinde, johanité v kláštery ve Strakoncích, Radomyšli a jinde, redemptoristé s kláštery v Českých Budějovicích, Libějovicích a jinde a další. Mužské kongregace se věnovaly pořádání lidových misií, exerciciím, kázáním, péči o poutní místa a činnosti v duchovní správě. Ženské církevní řády byly též početné, např. premonstrátky, Anglické Panny, školské sestry františkánky, školské sestry, sestry Nejsvětější svátosti atd., které se věnovaly převážně školské a charitativní činnosti. Na území českobudějovické diecéze žilo přibližně 800 řeholníků a řeholnic.¹¹³

¹¹¹ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 954, Sobotka 29. 3. 1935, resp. Cais 14. 5. 1940.

¹¹² Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 957, Holubová 23. 1. 1933, resp. 19. 2. 1935.

¹¹³ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1665; ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, VII. (1918-1949), Olomouc 2010, s. 310-311.

Komunity starokatolíků, řeckých katolíků, pravoslavných, anglikánů či muslimů byly též ve městě zastoupeny, nebyly však příliš početné.

Za Bártovy správy českobudějovické diecéze byl v roce 1924 v Libějovicích u Netolic nedaleko Českých Budějovic zřízen nový dům kongregace Redemptoristů,¹¹⁴ v roce 1935 postaven v Českých Velenicích kostel blahoslavené Anežky České a o čtyři roky později zbudován v Českých Budějovicích, ve čtvrti Čtyři Dvory, kostel svatého Vojtěcha.¹¹⁵

Podle statistik žilo v roce 1938 v českobudějovické diecézi 982.265 osob, které se hlásily ke katolické církvi a 105.116 osob, které se hlásily k jiným církvím či bezvěrectví. Celkem v diecézi působilo 761 kněží a téměř 20 řádů a kongregací. V roce 1857 došlo k další reorganizaci správy diecéze, jejímž výsledkem bylo rozšíření počtu vikariátů na 34 sdružených do osmi arcikněžství. Zmenšené českobudějovické arcikněžství tvořily od poloviny 19. do poloviny 20. století čtyři vikariáty, a to Hluboká nad Vltavou, Soběslav, Týn nad Vltavou a Vodňany. Nově byl vytvořen generální vikariát, jehož součástí se staly budějovické děkanství, proboštví v Jindřichově Hradci a arcijáhenství v Českém Krumlově.¹¹⁶

Národnostní pnutí v diecézi v závěru Bártova života

Při pomnichovském územním dělení ztratilo Československo území o velikosti 41.098 km², tj. 29,26 % své někdejší rozlohy, zábor v českých zemích tvořil 29.074 km², na Moravě 9.867 km² a na Slovensku a Podkarpatské Rusi 11.830 km². Československo současně ztratilo téměř pět miliónů obyvatel.¹¹⁷ Kromě územních ztrát došlo současně k proměnám církevní správy: polovina farností olomoucké arcidiecéze, třetina farností českobudějovické diecéze a dvě třetiny farností litoměřické diecéze se ocitly v Třetí říši, část území ztratily rovněž

¹¹⁴ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 956, podpis nečitelný 22. 12. 1924.

¹¹⁵ BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 16.

¹¹⁶ NOVOTNÝ, Miroslav, *Českobudějovická diecéze v kontextu proměny církevní správy v českých zemích v 18.-20. století*, in: Vývoj církevní správy na Moravě, ed. Emil Kordiovský, Brno 2003, s. 169-180; WEIS, Martin, *Českobudějovický biskup Bárta - pilíř katolické tradice na jihu Čech*, Verba Theologica 12, 2007, s. 61.

¹¹⁷ KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, III. O přežití a o život (1936-1938), Praha 2003, s. 625.

pražská, brněnská a královéhradecká diecéze a dvě slovenské diecéze. Komunikace apoštolského nuncia Saveria Rittera (1884-1951) s diecézemi Podkarpatské Rusi, která přešla pod správu Maďarska, byla přerušena. Bártův smutek nad politicko-náboženskými poměry je patrný z jeho listu *Všem důstojným pánům duchovním správcům!* ze dne 29. září 1938 a dalších, které následovaly.¹¹⁸

Duchovní správu a kontakt „ztracených“ diecézí s místními kněžími převzal apoštolský nunciatus v Berlíně C. Orsenigo. Některé farnosti zůstaly bez pastýřů, kteří se buď uchýlili do Německa, či odešli do českého vnitrozemí. Právě otázka pastorační odstupených území sehrála v československo-vatikánských vztazích na přelomu let 1938 a 1939 nejvýznamnější roli, neboť bylo potřeba v Sudetech zajistit duchovní péči a jmenovat generální vikáře z řad německých kněží.¹¹⁹ Generálním vikářem pro německou část českobudějovické diecéze se stal někdejší opat vyšebrodského kláštera Tecelin Jaksch (1885-1954), v prosinci 1938 jej nahradil D. Kaindl. Generálním vikářem německé části brněnské diecéze mikulovský farář Franz Linke (1880-1944).¹²⁰ Československo-vatikánská jednání, která v té době probíhala, se proto zabývala především pastorační novými území.¹²¹

Vznik protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 ztížil Šimonu Bártovi správu diecéze i věřícím znesnadnil náboženský život. Státní sekretář Karl Hermann Frank (1898-1946) apeloval prostřednictvím českých ordinářů na duchovní v zemi, aby se ve svých projevech zdrželi všech zmínek o politice a otupili ostří svých národnostních přísah, nebyl však příliš úspěšný.¹²²

¹¹⁸ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1938, č. 9, s. 53; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nunciatus v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 374, 376.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 374.

¹²⁰ KAINDL, Dominik, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, Libice nad Cidlinou 2008, s. 170.

¹²¹ Pro odstoupení některých farností (Krumlov, Vyšší Brod, České Velenice atd.) Třetí říši podrobněji: Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 957, resp. Nathan 23. 1. 1939, resp. karton 1075, Reban 5. 10. 1938.

¹²² Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 952, Kašpar 7. 9. 1939.

Závěr

Biskup Š. Bárta se musel potýkat s těžkostmi již od samého počátku svého působení na začátku 20. let. Na přelomu let 1920 a 1921 řešil těžkosti českobudějovické koleje, jež patřila k vídeňské provincii a sdružovala převážně německy hovořící řeholníky. Pražský arcibiskup F. Kordač žádal, aby byly tyto koleje – v celém Československu jich bylo 11 – přičleněny k pražské provincii. Š. Bárta, jenž se v předtuše česko-německé řevnivosti obával zbytečného oslabování katolicizmu, však navrhl budějovickou kolej podřídit přímo papeži; celá záležitost se následně táhla do poloviny 20. let.¹²³

V závěru života trápily Š. Bárta zdravotní obtíže, přestával mu sloužit zrak a sluch. Proto jej na biskupských konferencích zastupovali pražští pomocní biskupové Antonín Eltschkner (1880-1961) a Jan Remiger (1879-1959) a správu diecéze za něj fakticky převzal kancléř J. Cais.¹²⁴

Jeho Excelence Šimon Bárta zemřel ve čtvrtek 2. května 1940 po 15.00 hodině po více než padesátileté kněžské a téměř dvacetileté biskupské službě na svátek Nanebevstoupení Páně ve věku 75 let.¹²⁵ Pohřební obřady se konaly 7. května v klášterním kostele Panny Marie za účasti velkého množství věřících i kléru (litoměřický biskup A. A. Weber, pražský pomocný biskup J. Remiger, emauzský opat A. Vykoukal, strahovský opat B. Jarolímek a další). Pohřební obřady vykonal pražský pomocný biskup A. Eltschkner. Pohřben je na hřbitově svaté Otýlie v Českých Budějovicích.¹²⁶ Třebaže se novým správcem ve funkci kapitulního vikáře zvolen dosavadní kancléř českobudějovického biskupství J. Cais, na nového biskupa si diecéze musela počkat až do června 1947, kdy

¹²³ KROFTA, Kamil, *Diplomatický deník 1919-1922*, ed. Jindřich Dejmek, Praha 2009, s. 93, 117.

¹²⁴ BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 16; KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 39-40.

¹²⁵ Padesátileté kněžské jubileum Š. Bárty připomněly v březnu 1939 *Jihočeské listy*, 15. 3. 1939; *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1940, č. 7, s. 33-34.

¹²⁶ J. E. ndp. Dr. Šimon Bárta zemřel, *Časopis katolického duchovenstva*, ročník 1940, č. 2, s. 146; J. M. ndp. Šimon Bárta, nový biskup českobudějovický, *Časopis katolického duchovenstva*, 3-4, 1921, s. 114-115; BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2007, s. 64; STRÍBRNÝ, Jan, *Církev a náboženský život za nacistické okupace*, in: *Vlastenectví, církev a společnost v proměnách 19. a 20. století*, ed. Jiří Mach, Dobruška 2009, s. 103; MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948). Paměti*, Praha 1998, s. 39.

se devátým ordinářem stal profesor pastorální teologie Josef Hlouch (1902-1972).¹²⁷

Bylo požehnáním pro českobudějovické farníky, že stál v jejich čele v období meziválečného dvacetiletí muž vzdělaný, moudrý i srdečný. Š. Bárta s osobní statečností čelil odlivu věřících z katolické církve,¹²⁸ přispíval ke stabilizaci církevních poměrů, zvyšoval počet studentů teologie v diecézi a povznášel kněžský seminář. Jako biskup v poměrně dynamické a obtížné době podporoval práva církve, zájmy českého národa, zbožnost v českobudějovické diecézi a všechny potřebné, pokud jej o pomoc požádali. Jeho zásluhy ocenil i apoštolský nuncius v Praze C. Micara, který ve své závěrečné zprávě z československé mise v letech 1920-1923 zdůraznil Bártovy kvality – označil jej za zbožného, moudrého a církvi oddaného muže římského ducha, který se s nadšením a velkou obětavostí vypořádal s četnými problémy své diecéze.¹²⁹ Dnes můžeme potvrdit, že se nemýlil.

¹²⁷ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1113, Bienert 8. 6. 1940; WEIS, Martin, *Českobudějovický biskup Bárta - pilíř katolické tradice na jihu Čech*, Verba Theologica 12, 2007, s. 67.

¹²⁸ ZLÁMAL, Bohumil, *Průručka českých církevních dějin*, VII. (1918-1949), Olomouc 2010, s. 103.

¹²⁹ Názor československého vyslance u Svatého stolce Kamila Krofty byl však odlišný: „*Biskup Bárta je velký slaboch, získá jej každý, kdo s ním mluví poslední.*“ KROFTA, Kamil, *Diplomatický deník 1919-1922*, ed. Jindřich Dejmeck, Praha 2009, s. 168.

SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

archivy

Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv

karton 948 (Dispenze, Česká kolej v Římě)

karton 952 (Biskupský ordinariát, Šimon Bárta)

karton 953 (Biskupský ordinariát, biskupské konference 1921-1938)

karton 954 (Záležitosti kanovníků)

karton 956 (Biskupská konzistoř, spisový materiál)

karton 957 (Biskupská konzistoř, spisový materiál)

karton 958 (Biskupská konzistoř, spisový materiál)

karton 1008 (Přestupy k jiným církvím, jurisdikce)

karton 1072 (Studentský seminář)

karton 1073 (Kněžský seminář)

karton 1074 (Kněžský seminář)

karton 1075 (Kněžský seminář)

karton 1085 (Stížnosti na duchovní)

karton 1086 (Stížnosti na duchovní)

karton 1087 (Stížnosti na duchovní)

karton 1088 (Stížnosti a církevní soud)

karton 1089 (Církevní soud, přestupky duchovních)

karton 1090 (Církevní soud, přestupky duchovních)

karton 1091 (Eucharistický kongres)

karton 1113 (Biskupství)

karton 1665 (Vstup do řádu)

dobová periodika a tisky z let 1920-1940

- Acta curiae episcopalis Bohemobudvicensis
- Časopis katolického duchovenstva
- Čech

- Hlas lidu
- Jihočeské listy
- Lidové listy
- Naše listy
- Sursum

tištěné prameny

- Enchiridion delle Encicliche, V. (Pio XI), eds. Erminio Lora a Rita Simionati, Bologna 1998.
- FORMÁNEK, Jakub, ŠMÍD, Marek (eds.), *Pastýřské listy 1918-1945*, Praha 2017.
- Kodex kanonického práva zpracovaný z rozkazu nejvyššího velekněze Pia X. a vyhlášený z moci papeže Benedikta XV., přeložil František Kop a kol., Praha 1969.
- KROFTA, Kamil, *Diplomatický deník 1919-1922*, ed. Jindřich Dejmek, Praha 2009.
- MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948). Paměti*, Praha 1998.

Literatura

- BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2007.
- BALÍK, Stanislav, HLOUŠEK, Vít, HOLZER, Jan a kol., *Politický systém českých zemí 1848-1989*, Brno 2007.
- BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000.
- ČERNÝ, Jiří, *Poutní místa českobudějovické diecéze. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, Pelhřimov 2013.
- DOLEŽAL, Josef, *Český kněz*, Praha 1931.
- EHRENBERGER, Tomáš, *Husovy oslavy v roce 1925 jako příčina diplomatického konfliktu mezi Československem a Vatikánem*, in: *Marginalia*

Historica. Sborník prací Katedry dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy 5, 2002, s. 157-200.

- FARSKÝ, Karel, *Přelom. Příspěvek k dějinám vzniku Církve československé z roku 1918*, Praha 1921.
- FARSKÝ, Karel, *Z pode jha. Vznik církve československé*, Praha 1920.
- FELDMANN, Vladimír, *Nacistickou cenzurou neprošlý pastýřský list biskupa Bárty*, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 36, 1999, s. 283-284.
- FRÝDL, David, *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno 2001.
- HANUŠ, Jiří, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005.
- HRABOVEC, Emília, *Menovanie biskupov v kontexte bilaterálnych vzťahov medzi ČSR a Svätou stolicou 1918-1928*, in: Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě, II., ed. Jaroslav Valenta, Praha 1999, s. 542-555.
- KADEŘÁVEK, Václav, TRTÍK, Zdeněk, *Život a víra ThDr. Karla Farského*, Praha 1982.
- KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995.
- KAINDL, Dominik, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, Libice nad Cidlinou 2008.
- KALYVAS, Stathis N., *The Rise of Christian Democracy in Europe*, New York 1996.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, III. O přežití a o život (1936-1938), Praha 2003.
- KUCÍK, Štefan, *Cesta Andreja Hlinku a slovenských katolíckych biskupov do USA v roku 1926*, Historický zborník 18, 2008, č. 1, s. 59-72.
- LÁŠEK, Jan Blahoslav, *Příspěvek k budoucímu životopisu Prof. Karla Statečného. Počátky Statečného styků s patriarchou Farským*, in: Docete omnes gentes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference..., eds. Zdeněk Kučera a Jan Blahoslav Lášek, Brno 2004, s. 137-141.
- MAREK, Pavel a kol. (eds.), *Jan Šrámek a jeho doba*, Brno 2011.
- MAREK, Pavel, *Církevní krize na počátku první Československé republiky. 1918-1924*, Brno 2005.

- MAREK, Pavel, *České schisma. Příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*, Olomouc – Rosice 2000.
- MAREK, Pavel, *Může být katolický kněz členem agrární strany?*, Pantheon 2, 2007, s. 18-31.
- MAREK, Pavel, *Setkání. Osobnost v politickém a veřejném životě na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc 2010.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Českobudějovická diecéze v kontextu proměny církevní správy v českých zemích v 18.-20. století*, in: Vývoj církevní správy na Moravě, ed. Emil Kordiovský, Brno 2003, s. 169-180.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Řeholní kongregace v Čechách na přelomu 19. a 20. století v kontextu proměn náboženského milieu*, Theatrum historiae. Sborník prací Katedry historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice 3, 2008, s. 307-320.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Výchova diecézního kléru v českých zemích v letech 1848-1918. Na příkladu českobudějovického teologického institutu a biskupského semináře*, in: Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii, eds. Pavol Mačala, Pavel Marek a Jiří Hanuš, Brno 2010, s. 105-120.
- PEHR, Michal a kol., *Cestami křesťanské politiky. Biografický slovník k dějinám křesťanských stran v českých zemích*, Praha 2007.
- PEHR, Michal, *Marmaggiho aféra pohledem Eduard Jelena*, Časopis Národního muzea. Řada historická 180, 2011, č. 1-2, s. 12-31.
- PEHR, Michal, ŠEBEK, Jaroslav, *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918-1928)*, I. (Úvodní studie), Praha 2012.
- STŘÍBRNÝ, Jan, *Církev a náboženský život za nacistické okupace*, in: Vlastenectví, církev a společnost v proměnách 19. a 20. století, ed. Jiří Mach, Dobruška 2009, s. 93-142.
- ŠEBEK, Jaroslav, *I. celostátní katolický sjezd v roce 1935. Neúspěšný pokus o překonání národnostních bariér mezi českými a německými katolíky v meziválečné ČSR*, in: Fragmenty dějin. Sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta, eds. Jan Hájek, Jiří Kocián a Milan Zítka, Praha 2006, s. 233-242.
- ŠEBEK, Jaroslav, *Kordačova aféra v roce 1931 v církevně-politických souvislostech*, in: Posláním historik. Pocta prof. Robertu Kvačkovi k 80.

narozeninám, eds. Jana Čechurová, Pavel Andrš, Luboš Velek a kol., Praha 2012, s. 355-367.

- ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015.
- ŠMÍD, Marek, *Marmaggiho aféra. Největší diplomatická roztržka mezi ČSR a Svatým stolcem v meziválečném období*, *Církevní dějiny* 7, 2014, č. 14, s. 40-49.
- ŠMÍD, Marek, *Marmaggiho československá mise ve 20. letech 20. století*, *Paginae Historiae* 22, 2014, č. 2, s. 401-408.
- ŠMÍD, Marek, *Obsazení biskupského stolce po skonu českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky v roce 1920*, *Jihočeský sborník historický* 83, 2014, s. 321-335.
- ŠMÍD, Marek, *T. G. Masaryk a česká Katolická moderna*, Brno 2007.
- TRAPL, Miloš, *Český politický katolicismus v letech 1918-1938*, in: *Český politický katolicismus v letech 1848-2005*, eds. Pavel Marek, Karel Konečný, Miloš Trapl a kol., Brno 2008, s. 171-321.
- VAŠEK, Bedřich, *Katolická akce. Výzva Boží k laikům*, Olomouc 1939.
- WEIS, Martin, *Českobudějovický biskup Bárta – pilíř katolické tradice na jihu Čech*, *Verba Theologica* 12, 2007, s. 54-67.
- WEIS, Martin, *Karel Statečný v letech 1890-1924*, *Studia theologica* 48, 2012, č. 2, s. 56-73.
- ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, VII. (1918-1949), Olomouc 2010.

Webové odkazy

<http://www.scitani.cz>, Český statistický úřad, odkaz platný k 15. lednu 2014.

Anglický a český abstrakt včetně klíčových slov

Abstrakt

ŠMÍD, M., *Osobnost českobudějovického biskupa Šimona Bárty (1920-1940)*, České Budějovice 2017. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Klíčová slova

Šimon Bárta; 1920-1940; českobudějovická diecéze; náboženské poměry; první Československá republika

Bakalářská práce se zabývá životem, dílem a aktivitami českobudějovického biskupa Šimona Bárty (1864-1940) v období let 1920-1940, kdy stál v čele českobudějovické diecéze. Studie vychází z pramenů státního oblastního archivu v Třeboni (fond Biskupský archiv), dobových periodik, dokumentů úřední povahy a početné literatury. Bártův život je zasazen do historicko-náboženského kontextu první a druhé Československé republiky a protektorátu Čechy a Morava, přičemž se v tematických blocích snaží rekonstruovat biskupské působení osmého českobudějovického biskupa. Významné části tak tvoří Bártova správa diecéze, konání eucharistického kongresu v roce 1927, proměny místního kněžského semináře, národnostní pnutí i biskupovo místo v hierarchii československých biskupů. Práce představuje zajímavý příspěvek k církevním dějinám první poloviny 20. století.

Abstract

The personality of the bishop of České Budějovice Šimon Bárta (1920-1940)

Key words

klíčová slova anglicky: Šimon Bárta; 1920-1940; diocese of České Budějovice; religious matters; First Czechoslovak Republic

The thesis deals with the life, work and activities of the bishop of České Budějovice Šimon Bárta (1864-1940) in the period of 1920-1940, when he headed the diocese of České Budějovice. The study is based on sources from the state archive in Třeboň (fund of bishop archive), contemporary periodicals, official Church documents and numerous literature. Bárta's life is set in a historical and religious context of the First and Second Czechoslovak Republics and Protectorate of Bohemia and Moravia, while in thematic blocks attempts to reconstruct the episcopal activity of the eighth bishop of České Budějovice. The significant part is dedicated to Bárta's administration of the diocese, organizing the Eucharistic Congress in 1927, changes in the local seminary, national tensions and the bishop's position in the hierarchy of the Czechoslovak bishops. The thesis thus represents an interesting contribution to the history of the Church in the first half of 20th century.